

2.2.1 MORAVSKÁ LISTINA

Římský a český král Karel vyhlašuje na základě římské královské moci, že biskupství olomoucké, markrabství moravské a vévodství opavské, léna českých králů a Koruny království českého, patří podle lenního práva pod soudní pravomoc a přímé panství týchž králů a téže Koruny.

V Praze dne 7. dubna 1348

Originál listiny je uložen ve Státním ústředním archivu v Praze, fond Archiv Koruny české, č. 301. Je psán na pergamenu (54,5×40,7 cm, plika 6,5 cm) a je opatřen majestátní pečeti (dnes poškozenou, průměr 102 mm), která visí na hedvábných šňůrkách žluté a červené barvy. Na rubu se nachází latinská poznámka psaná rukou současníka: *Nařízení, že knížata českého království jsou povinna ujímat se léna či přijímat léno od kteréhokoli krále.* Listinu vydal HRUBÝ, *Archivum II*, č. 60, str. 59–63. Překlad výňatku JOSEF ŽEMLIČKA in: ZDENĚK VESELÝ, *Dějiny našeho státu v dokumentech*, Praha 1994, str. 66.

Karel, z Boží milosti římský král, vždy rozmnožitel říše, a český král, na věčnou paměť věci.

Pokud potomci žijící v nové době věnují bdělou péči tomu, co ustavila chvályhodná předvidavost předků, a pokud to starostlivou opatrností chrání tak prozíravě, že zásluhou bohatých plodů jejich pozorné správy se vše později poručí dlouhověké paměti nástupců, pak zasluhují, aby je šifřici se Pověst označovala neskromnými čestnými jmény.

Nuže, jestliže slavná a vznešená knížectví, totiž biskupství olomoucké, markrabství moravské a vévodství opavské, byla již v průběhu dlouhých a dávných časů neustále držena a vlastněna jako léno někdejšími slavnými českými králi a knížaty, jasné paměti, kteří dřív stáli v čele Českého království, a pokud ctihodní představení olomouckého kostela, jakož i slavní vévodové, markrabí moravský a opavský, prokazovali někdejším českým králům a knížatům, našim předkům a předchůdcům, úctu a čest při přijímání lén i v jiných věcech vážících se k vazalské poslušnosti – nakolik to zcela jasně dokládají listiny svatého římského císaře Fridricha, rozmnožitele říše,

jenž s jasným úmyslem v první z nich¹¹⁰²¹ slavného českého knížete Vladislava, jasné paměti, dokud žil, i jeho dědice a nástupce, protože si to vyžádala Vladislavova horlivá udatnost a vznešenost, vyznamenal, dříve než došlo k Vladislavově korunovaci na českého krále, nošením koruny,¹¹⁰³¹ takže na svátek Narození Krista a našeho Spasitele, Velikonoc, svatého Ducha a také Václava a Vojtěcha, ochránců Čech, mohl užívat oně vzácné obroučky,¹¹⁰⁴¹ tak jako římsští císaři a králové; tuto obroučku však knížeti nesměl nasazovat nikdo jiný než biskupové pražský a olomoucký, případně jeden z nich, který pak zastal úřad obou, pokud se stalo, že druhý nebyl přítomen; zatímco v druhé listině¹¹⁰⁵¹ udělil slavnému Otakarovi Prvnímu, jasné paměti, a jeho nástupcům, přeslavným českým králům, kvůli neobyčejným a vzácným službám, při nichž usilovali zaopatřit svatou Římskou říši důstojnými poctami, plnou moc k odívání a uvádění biskupů již řečeného Českého království do jejich lén; a také listina svatého římského krále Fridricha Druhého,¹¹⁰⁶¹ v níž se píše, že slavný Jindřich, markrabě moravský, a obec velmožů a šlechty z Čech na základě souhlasu a vůle slavného Otakara, někdejšího českého krále, našeho nejdražšího praděda, si vybrali za krále jeho prvorozeného syna, slavného Václava, a že tato volba byla schválena svrchu řečeným římským králem Fridrichem; a také listina svatého Richarda,¹¹⁰⁷¹ někdejšího římského krále, jenž z důvodu své moci, jak se v listině dosvědčuje, uvedl svrchu řečeného krále Otakara, našeho praděda, dokud pobýval mezi živými, do držení dvou knížectví, totiž Království českého a markrabství moravského, i všech lén, která k nim patří; a zvláště darování¹¹⁰⁸¹ slavného

¹¹⁰²¹ Srov. listinu z 18. ledna 1158, jíž Fridrich I. povoluje Vladislavovi nosit královskou korunu; listina byla stvrzena listinou 2.1.2.

¹¹⁰³¹ Královská koruna byla Vladislavovi slavnostně propůjčena v Řezně za přítomnosti všech knížat dne 11. ledna 1158. Zda potom došlo v Řezně či v Praze ke korunovaci v kostele, není známo.

¹¹⁰⁴¹ Latinsky opět *circulus*; srov. listinu 2.1.2.

¹¹⁰⁵¹ Zlatá bula sicilská z 26. září 1212, jíž Fridrich II. (I) Přemyslu Otakarovi I. potvrzuje, že českým panovníkům náleží trvale královská hodnost; srov. listinu 2.1.3.

¹¹⁰⁶¹ Listina z 26. června 1216, jíž Fridrich II. Přemyslu Otakarovi I. potvrzuje, že uznává volbu Václava I. českým králem; srov. listinu 2.1.4.

¹¹⁰⁷¹ Listina z 9. srpna 1262, kterou Richard uvádí Přemysla Otakara II. do jeho držav; srov. listinu 2.1.5.

¹¹⁰⁸¹ O jakém darování se Karel zmiňuje, není známo, srov. HRUBÝ, *Archivum II*, str. 60, pozn. 4: podle jednoho tam uvedeného názoru se tu Karel nezmiňuje o donační listině, nýbrž o samotné donaci, podle jiného se Karel snaží pomáhat si nějakou falešnou listinou.

Otakara Druhého, jasné paměti, někdejšího českého krále, našeho milovaného praděda, které, jak známo, učinil ve prospěch slavného Mikuláše,¹¹⁰⁹¹ tehdejšího opavského knížete, když rozdělil moravskou zemi, utvořil nové vévodství či knížectví opavské a samotného opavského vévodu, jež čistě ze své laskavé milosti pozvedl na knížete, i jeho dědice a nástupce spolu s řečeným vévodstvím či knížectvím rozhodl podříditi přímo sobě a svým dědicům či nástupcům, českým králům a koruně tohoto království (přítom prohláujeme, že výroky a závěry uvedených listin, které jsme tu shromáždili na potvrzení řečených údajů, mají vždy a všude, u soudu i mimo něj, při jednotlivých úkonech veřejných i soukromých, kdykoli se přihodí, že se bude číst či zveřejňovat poslušnost údajů této naší listiny, stejnou sílu a platnost, jako by se pohlíželo na písmena původních listin, a to především z toho důvodu, že původní listiny byly pečlivě vyslechnuty a prozkoumány námi i některými dalšími knížaty a velmoži Království římského i Království českého, přičemž naše knížata, totiž ctihodný Jan, biskup olomoucký, náš příbuzný,¹¹¹⁰¹ jakož i slavný Jan, markrabě moravský,¹¹¹¹¹ náš bratr, a Mikuláš,¹¹¹²¹ vévoda opavský, se nacházela tamtéž, v naší přítomnosti); a nakolik jsme rovněž my i naši slavní předkové a předchůdci, čeští králové, setrvali v pravém a spravedlivém držení již řečených práv, jak to předepisovaly dlouhé věky, a nakolik v něm setraváme nyní, jak nám to dopřává Boží milost –, potom, berouce v potaz a jasně, úsilím přesného uvažování, nahlížejíce, že nasazování již řečené koruny se řádně dalo rukama ctihodných představených pražského a olomouckého kostela, případně jednoho z nich, pokud se stalo, že druhý nebyl přítomen, jak stojí uvedeno výše, nebo že český král by nemohl být zvolen, jak bylo řečeno, slavným, již uvedeným moravským markrabětem a obcí pánů a velmožů Království českého, pokud by jak řečení biskupové, tak moravští markrabí nepohlíželi na slavného českého krále, o nějž se v té době jednalo, jako na svého pravého, řádného, dědičného a přirozeného pána a pokud by svá odění a léna nemohli od něj přijímat a uznávat – neboť českým králům, našim předchůdcům, byla již

¹¹⁰⁹¹ Mikuláš I., levoboček Přemysla Otakara II., vévoda opavský, polský královský hejtman a krakovský vévoda.

¹¹¹⁰¹ Jan řečený Volek, olomoucký biskup v letech 1334–1351, byl nemanželský syn krále Václava II.

¹¹¹¹¹ Jan Jindřich, třetí syn krále Jana Lucemburského, byl ve skutečnosti moravským markrabětem až od 26. prosince 1349.

¹¹¹²¹ Mikuláš II. Opavský.

dávno od římského vládce udělena moc investovat své biskupy a uvádět je do jejich lén –, a že řečené markrabství moravské ani užitečné a přímé panství, jež zde českým králům, jak plyne z výše uvedeného, náleží a náleželo, by nebylo mohlo být, jak podle oprávněného úsudku předpokládáme, králem Otakarem či jeho nástupci, českými králi, přenášeno na nějakou jinou osobu, pokud by si prozíravě nevyhradili lenní poměr a nadřazené panství pro sebe a pro své nástupce, české krále – jako jsme i my, abychom kvůli tomu nesháněli příklady odjinud, toto markrabství se všemi jeho panstvími, počtami a náležitostmi obrželi, jak známo, od slavného Jana, někdejšího českého krále jasné paměti, našeho nejdražšího otce, když jsme k tomu byli mezi potomky určení – (obzvláště, když i vytvoření či nové uspořádání řečeného vévodství či knížectví opavského bylo řádně provedeno výše psaným způsobem),

a setkavše se kvůli těmto věcem s některými knížaty, pány a velmoži Svate říše římské na zvláštní poradě, kde byly všechny výše uvedené listiny slovo od slova pochopeny a podrobeny zkoušce v přemýšlivé a prozíravé rozpravě, aby vinou nesprávného výkladu některých věcí nebo vinou pochyb, nejasností či protiřečících skutečností nemohla být v budoucnu žádným způsobem popírána libovolná práva, čest či stav nás, našich dědiců a nástupců, českých králů, či Koruny řečeného království, na základě římské královské moci vykládáme, vyhledáváme, vymezujeme, dosvědčujeme, říkáme a na základě své vlastní bezpečné znalosti objasňujeme, že výše uvedená vznešená knížectví, totiž biskupství olomoucké, markrabství moravské a vévodství opavské právem spadají pod správu a přímé panství českých králů a Koruny českého království a že řečení biskupové, markrabí a vévodové i jejich dědicové a nástupci jsou provždy povinni tato knížectví a svrchu řečená panství, kdykoli se vinou smrti nebo nějakých jiných zákonných příčin právoplatně uvolní, uctivě, jakožto léno, přijímat bez vzpurnosti a zdráhání od nás, od našich dědiců a nástupců, českých králů, a od Koruny království českého a že jsou povinni nám i řečeným dědicům a nástupcům, českým králům, a Koruně řečeného království v uvedených případech osobně skládat obvyklé přísahy náležitě poddanosti, poslušnosti a podřízenosti;

přítom každý nedostatek, pokud by se nějaký vyskytl v listinách a výsadaích řečených římských císařů a králů, jejichž památku je třeba si připomínat, nebo i v těchto listinách či v darování slavného Otakara Druhého, českého krále, našeho praděda – jako kdyby snad vévodství opavské nesmělo

být vytvořeno bez svolení římského vládce a pána nebo kdyby se ono darování zdálo protičinit obecnému právu, nebo v podobě nějaké nejasnosti, pochybného výkladu, nedostatku ve slovech nebo v jiném případě či z jiné příčiny –, doplňujeme na základě plné římské královské moci; a nemohou tomu zabránit libovolné zákony, zvyklosti, obyčeje, pravidla, práva městská či obecná, ustanovení či výnosy, veřejné či soukromé, učiněné a vydané v opačném smyslu, protože je, nakolik se protiví této listině – a mohou být psány jmenovitě a slovo od slova do této listiny vepsány a vloženy nebo být takové, že o nich podle práva a zvyklosti musí být výslovná zmínka – odvoláváme, zbavujeme účinnosti, činíme neplatnými a rušíme a na základě již řečené římské královské moci vyhlašujeme, že nemají naprosto žádnou sílu či důležitost.

Tento dokument našeho výkladu, vyhlášení, vymezení, dosvědčení, objasnění, rozhodnutí, doplnění nedostatků, odvolání, zbavení účinnosti, učinění neplatným a zrušení není dovoleno nikomu z lidí porušovat ani se mu z nerozvážné smělosti v čemkoli protivit. Kdo by činili opak, vyskytnou-li se tací, což nechť se nestane, ti, vedle rozhořčení naší římské Výsosti, jemuž se, to ať si uvědomí, v závažné míře vystavují, složí do pokladny naší a Římského království tisíc hřiven ryzího zlata, z nichž se polovina nenávratně dostane dvoru či komoře naší a našich nástupců, římských králů či císařů, zatímco druhá připadne těm, kdo utrpěli křivdu.

Svědky výše uvedeného jsou ctihodný Gerlach, arcibiskup mohučský, arcikancléř Svaté říše v Německu, slavní Rudolf starší, nejvyšší podkoní Svaté říše, Rudolf mladší, saský, a Fridrich z Tecku, vévodové, slovatní Jan, purkrabí norimberský, Ulrich, lantkrabě z Leuchtenbergu, Fridrich z Orlamünde, Ulrich z Helfensteinu a Rodulf z Wertheimu, hrabata, urození Petr z Hewen, Kraft z Hohenlohe, Gotfried z Bruneku, Eberhard a Fridrich z Wallsee, Eglof z Fribergu a Burchard z Ellerbachu, knížata a pánové již řečeného Římského království. Svědectvím je rovněž tato listina, opatřená pečeti našeho Majestátu.

Dáno v Praze léta Páně tisícího třístého čtyřicátého osmého, v první indikci, sedm dní před dubnovými idami, v druhém roce našich království.

2.2.2 SLEZSKÁ LISTINA

Římský a český král Karel na základě římské královské moci přivtěluje vévodě slezského a polského, vévodství vratislavské s městem Vratislaví a rovněž marku budyšinskou a zhořeleckou k Českému království a České koruně.

V Praze dne 7. dubna 1348

Originál této listiny je uložen ve Státním ústředním archivu v Praze, fond Archiv Koruny české, č. 299. Je psán na pergamenu (64×38,5 cm, plika 6,5 cm) a vybaven majestátní pečeti (dnes poškozenou, průměr 102 mm), zavěšenou na hedvábných šňůrách červené a žluté barvy. Na jejím rubu se nachází latinská poznámka psaná rukou o málo mladší: *Pana císaře o přivtělení vévodství vratislavského a slezského a marku budyšinské a zhořelecké k Českému království*. Listinu vydal HRUBÝ, *Archivum II*, č. 61, str. 63–67.

Karel, z Boží milosti římský král, vždy rozmnožitel říše, a český král, na věčnou paměť věci.

Pokud potomci žijící v nové době věnují bdělou péči tomu, co ustavila chvályhodná předvídatost předků, a pokud to starostlivou opatrností chrání tak prozíravě, že zásluhou bohatých plodů jejich pozorné správy se vše později poručí dlouhověké paměti nástupců, pak zasluhují, aby je šířící se Pověst označovala neskromnými čestnými jmény.

Nuže, jakkoli se již dříve svatý římský císař Fridrich, rozmnožitel říše, jehož památku je třeba si připomínat, náš předchůdce, štedře rozhodl vydat, coby dar své jedinečné laskavosti, slavnému Vladislavovi, někdejšímu českému knížeti jasné paměti, jenž řídil České království před svou korunovací, i jeho dědicům, českým králům, poplatky z polské země, které jeho předchůdci, česká knížata, měli ve zvyku po dlouhé časy z Polska přijímat a které byli polští a slezští vévodové povinni platit Svaté říši, jak je to jasně vyjádřeno v listině řečeného císaře,¹¹³¹ a jakkoli vévodové polský a slezský tyto

¹¹³¹ Listina daná 18. ledna 1158, již Fridrich I. povoluje Vladislavovi nosit královskou korunu; srov. listinu 2.1.2.